

Stanko Kociper | Peter Kóšjak

Povest o dobrem starcu.

I.

Ko je Petru Košjaku umrla žena Dorika, je ostal sam. Od kraja ga je sicer samevanje nekoliko paralo; na ženitev pa ni več mislil.

»Vsi bi se mi smejali...«

Ko pa je bil že star kot vrbáča! Če ni držal rok prekrižanih na zaledju, so ga vlekli naprej, kot da bi imel izposojene.

»Na-a; pa res ne more biti iz tega nič,« si je samemu sebi dopovedoval, čeprav mu je bilo zavoljo samote hudo. Kdo se le ženi tako star?«

Zato je to misel povsem opustil.

Vrhovljánske babe, ki so se hotele polakomniti Košjakove hiše in zemlje, katera se je spuščala pod njo dol do velike ceste, so sicer malo mislile na smeh, ki bi ga bile deležne, če bi mogle starega kako preonegaviti za ženitev, in so ga od kraja obletavale kot ose. Peter Košjak pa se jih je tako vztrajno otepal, da ga nobena ni mogla pičiti. Potlej so se tudi babe naveličale in Peter Košjak je imel mir.

V sredini tesnega pobočja, ki se je vzpenjalo iz veličánske grabe strmo proti Jeruzalemu, je imel hišo. Velika ni bila. S hlevom in straniščem vred, ki je bilo poslonjeno ob listnjak, je bilo poslopje dolgo za dva senena voza ali kakšno ped več. Kadar je bilo slivje naokrog v polnem cvetju, jo je bilo kar težko opaziti. Le kadar je popoldne preko Cerovca usipalo sonce svoje ščemeče bogastvo, so se zasvetila drobna okna vse dol do ceste v grabi.

Zemlje pa je Peter Košjak imel ravno toliko, da ni bil ne pravi želár, pa tudi pravi goričánek ne. Za hramom se je stegoval do vrha jezik goric, ki se je proti koncu tako zožil, da ga je senca visoke topoli na vrhu vsega ohladila. Če je bila srednja vinska letina, je na Zádravčevi preši na oni strani grebena nastiskal do deset veder mošta, ki ga je potem v puti na hrbtu znosil domov. Ker je bila z vrha zemlja peščena, je gorice lahko sam počasi okopaval. Tako je izkupiček za mošt zadoštoval za stroške, ki jih je imel z vinogradom.

Pod hramom je na strmih plazutah delalo senco gosto nasajeno sadno drevje. Ko so bile na sprotoletje slive, jablane, hruške, češnja, kutina, dren, bezeg in breskve v mladem cvetju, se je na Košjakovem bregu prelivalo toliko čudovitih barv kot o proščenju na velikem oltarju pri Jeruzalemu. Ko se je jeseni sadje jelo trebiti, se je trkljalo daleč v dniko do studenca, ki je žuborel izpod gloga na robu javorovega gaja. Zjutraj ga je pobiral in pokladal prašičku, ki je spočetka imel hudo skomino, pozneje pa se je že kar privadil; pa tudi sadje je bilo zrelejše. Odkar je umrla Dorika, Peter Košjak jabolčnice ni dosti prešal. Težakov ni skoraj nič potreboval — razen orača — zase pa je obdržal vedro vina, ki mu je bolj teknilo.

Po vijugasti, ozki poti je prišel skozi slivje v grabo, kjer se je kot rejen trebuh kraj travnika napenjala njiva. Tu so se menjavali — eno

leto od zgoraj navzdol, prihodnje od spodaj navzgor — postat krompirja, tri postati koruze in do deset ogonov pšenice. Samo orača je moral naprositi. Posejal, zasadil, okopal in obsipal je koruzo in krompir tudi po Dorikini smrti sam. Ko je v rožniku sonce cedilo naravnost navzdol pekoče zlato, je sinjino pšenice pestril še živoplav grahor in kot dekliška usta kipeč mak. To je čudežno lepo odgovarjalo sveži zelenini travnika, kjer so se iskrile drobne Marijine solzice, iskrice in zlatice. Če je Peter Košjak sedel na kup gramoza kraj ceste in pogledal proti Jeruzalemu, si je moral zasenčiti oči, toliko je bilo blažene lepote raztresene po njegovem ozkem gruntu od topoli na vrhu pa do bele ceste. Kar zatrepetal je:

»Kako je to lepo... Moje...«

Zato si je tudi vedno znova dopovedoval:

»Pa res ni nobena baba vredna te zemlje...«

Čim bolj si je ogledoval pisano vzpetino, tem močnejšega se je čutil. Prav zares skoraj za ženitev goden se je zdel samemu sebi. Postajal pa je tudi tako ljubosumen na zemljo, da je kar pesti stiskal:

»Nikdar... V jamo me ne bo nihče potiskal. Kdor bo vreden, bo že dobil.«

Zavoljo dolgočasje mu tudi ni bilo treba iskati ljudi.

Če je sedel na podstenju in pafkal iz pipe, je zrak tako živo pel, da vseh napevov še slediti ni mogel.

Med drevjem so se vrtinčili metulji, kakor da je dišeča sapa odtrgala nekje pisano cvetje, da bi se Petrov pogled poigraval z njim.

Veverica je obsedela na češnjevi rogovili in si s prednjima tačkama tako ljubko gladila mustače, da so tudi Petra Košjaka zasrbeli in jo je posnemal. Potem sta se spogledala in razumela. Peter je šel v hram, poiskal na dnu omare debel oreh, sedel na rob podstenja in ji mežiknil:

»Saj vem, kaj te boli...«

Potlej je zacmokal in veverica se je v loku spustila naravnost na Petrove rame, da mu je z repom odkrcnila klobuk na stran. Po prsih se mu je spustila v naročje in iskala oreh. Ko ga je privlekla izza róbače, je hotela zopet na češnjo. Peter Košjak pa jo je ujel za rep in ji dopovedoval:

»Na Krúmpičev oreh nikar ne hodi! Boš videla, da te bo pes... Oreh je preveč na samem. Ne boš mu ušla...«

Veverica je pomislila in mežiknila. Med šapicama je zavrtela Petrov dar, si ga naložila in odskakala nekam v slivje in naprej v šumo. Peter pa se je muzal.

Ko se je s topol spustil na bregove veter, so zazvonili klopotci tako slovesno in mogočno kot množica bobnečih zvonov. Med vrhovi so se lovili odmevi in v trepetajočih vzklikih prinašali na Košjakove plazute pozdrave dozorevajočega grozdja. Duh po sladkem zorenju je polnil zrak. Če so zacingljale sinice, se je zdelo, da so se opojne dišave zgostile v zlate kristale in padale na srebrne zvončke, ker je po vsem sončnem bregu drobno pozvanjanje odpevalo sozvočju klopotcev.

Peter Košjak je trepetajoč vzdihnil:

»Moj zlati breg...«

Prav sam je živel v ozki grabi, ki so jo od ene strani zapirale dehteče gorice, od druge pa javorov gaj. In vendar je bilo toliko življenja okoli njega! Čebele so zumljale neutrudno medeno vižo, metulji so plesali med drevjem, za studencem pod glogom pa se je zvonkogrlji ščinkavec posmehoval žuborečemu izviru.

Ob nedeljskih popoldnevih je Peter Košjak sedel v travo pod tepko in nategnil harmoniko. Ko so dodelani stari prsti začutili gibke tipke, je zaplala v njem topla kri in iz mehov je vabil mladostno noreče napeve. Prelivale so se v nešteto živih spominov, da so pele, vriskale, kipele in se smejale v grabo na belo cesto in od tam naprej v svet, v mladost Petra Košjaka — —

Peter Košjak je prišel na svet ravno tako sam, kot je sedaj. Nekje za temi bregi se je rodil v slamnati kuči in starši so mu umrli, preden si jih je mogel prav zapomniti. Potem je služil in pasel; pozneje oral in vozil. Tako so delali vsi vrhovljanski fantje, katerim je bila kuča pretesna ali pa so zgubili starše. Njegova je bila samo koža in poslušnost. Le harmoniko je kmalu še pridružil svoji borni lastnini; in ta je bila pokorna njegovim čustvom. Z njim je jokala, hrepenela in norela. In harmonika mu je priigrala tudi ta — zlati breg. Lepo je znal igrati; ni bilo pravega gostovanja, če ni žgečkal tipk Peter Košjak. Na nekem gostovanju je spoznal Doriko. Ugajala mu je, njej pa harmonika in Petrove norčije; tako je prišel v senco bleščečega se Jeruzalema — na svoje. Odslej je harmonika samo vriskala, da so vozniki in popotniki v grabi na cesti postajali. — Samo dvakrat je harmonika še jokala. Ko mu je ostal edini sin nekje v veliki vojni in ko je umrla Dorika. Potlej je s spomini tožila, pela in se veselila. Zato jo je rad jemal v roke in se s čebljanjem ptičev poskušal v hvalnicah Bogu...

Ko je nehal, se je za Cerovcem obesilo rdeče sonce kot velik makov cvet med nemirne topoli. Peter Košjak je šel v hram. Ko se je vrnil, da bi opravil pri šeki v hlevu in pri prašičku v svinjaku, je velikanski mak že odcvetel in se osipal za škrlatno obzorje.

Potem so od nekod priletele vrane. Tiho so sprhutale v javorov gozd. Samo daljni klopotec je udaril zadnje udarce in prepustil pesem večernemu zvonu pri Jeruzalemu.

Ko je Peter Košjak legel, da bi spal, je v glogovem grmu nad studencem ščinkavca zamenjal slavec, ki je pel priходу noči.

II.

Po travnikih za lesovi so se Marijine solzice posušile in se v vetru izgubljale v travi. Kosi so pripeljali že druge mladiče iz gnezda in jih za zelenimi koruzami učili žvižgati. Stari so pričenjali s preprostimi žvižgi in jih stopnjevali do grgrajočega prelivanja, mladiči pa so poskušali za njimi. Pa ni šlo; zato so bruhali množino pogrkujočih in piskajočih glasov v takšni mešanici, da je postalo stare umetnike sram in so jim mašili rumene piščali z mastnimi črvi.

Peter Košjak je zbil koso. Sedel je na klepáč in jo na bâbici z enakomernimi udarci tenil. Ko se mu je zdelo, da je rezilo zadosti strupeno, jo je nabil na ratišče, zataknil za pas vodér z oslo in šel v grabo.

»Gosta trava je,« je mislil. »Če jo podrem nocoj do vrbáče, ji bom jutri zjutraj komaj kos. — Star sem...«

Ko pa je prišel v grabo, je bilo sonce še previsoko in trava presuha.

»Počakam, da se bo senca splazila s ceste do potoka.«

Sedel je kraj koruze in si naložil pipo.

Zrak je bil poln poletnih vonjav in je trepetal s ptičjim žvrgolenjem. Nekje za hrbtom se mu je oglašala prepelica in na vrbači je kos zopet učil mladiča. Na drugi strani potoka je Krumpičev pastir pasel krave in posnemal kosovo zavijanje:

»Fi fiii... Fiuuufiiii...«

»Ne znaš,« mu je zaklical Peter Košjak.

»Pa vi dajte, če znate bolje,« se je odrezal.

Peter Košjak je oslinil in zaokrožil ustnice, pocmokal in zažvižgal tako čudovito, da pastir ni mogel razločiti, ali se je oglasil stari kos ali je zares žvižgal Peter Košjak.

»Saj niste vi.«

»Na štor stopi in sem glej!«

Pastir je stopil na štor, Peter pa je nastavlil pred usta dlani in tako lepo zažvižgal, da je celo kos onemel.

»He, he, zdaj verjameš?«

»Pa zares znate.«

Peter Košjak, ki so mu po Dorikini smrti delale družčino samo krilate pevke po sadovnjaku in krotka veverica, se je tako naučil koso-vega žvižganja, da je menda zares celo lepše zažvižgal kot ptič. Mladič je namreč takoj po njem povzel in vižo kar dobro odžvižgal.

»Vi bi ga menda zares naučili pesmi žvižgati...«

»Kje pa si to čul,« se je delal Peter Košjak nevednega.

»Pravijo, da se mlad kos hitro nauči...«

»Pa poskusiva! Katero pa naj ga naučim?«

Pastir je pomislil. Potem je otožno, mehko zažvižgal napev sirote:

Dete malo bilo,
mamo je izgubilo,
mamo je izgubilo,
mamico... — —

Peter Košjak je zatrepetal. Vzdihujoč žvižg pastirja na štoru je plapolal med vrbami ob potoku. Lovil se je v tenkih vejicah kot v nežnih strunah, od koder ga je šum sape narahlo pihal v starčeva ušesa. Po hrbtu mu je zagomazel mrzel srh in ga davil za goltanec. Praznina mladosti je zazevala v njegovem spominu. Črna kot veliki petek. Mladost brez materine ljubezni, brez detinstva. Do bolečine se je vlekel za desni mustač in stiskal ustnice.

»Je ne znate?«

»Ne-e...« se je zdrznil Peter Košjak v grenkih mislih.

»Pa je tako lepa. Kar zebe me, ko jo pojem...«

»Jo znaš tudi peti?«

»Znam.«

Sedaj se je pastir usedel na štor. Zagledal se je predse v travo in pel. Njegov glas je bil drhteč kot jok, nežen kot solze. Z bičem je drsal po cvetlicah in pel in žvižgal.

Peter Košjak je naslonil glavo v dlan. Z desnico je zajel Marijine solzice in jih stiskal v pesti. Ko jo je odprl, se mu je preko kocinastega lica strkljala debela solzna kapljica in se razbila med drobnimi cvetovi v dlani.

Ko je pastir za konec zopet zažvižgal, je mladi kos na vrháči boječe, trdo zažvižgal konec kitice: Ma-mi-cooo...

»Ste čuli, dedek,« se je razveselil.

»Uhm... — Bolj znaš kot jaz. Le daj!«

Fant je poskočil in žvižgal. Konec mu je že pomagal žvižgati kos. Potlej sta žvižgala in se učila, da so že oba piščali bolele. Potem pa je mladič odprhotal za starim nekam v šumo.

»Odletel je,« je bilo pastirju hudo.

»Saj ne bo nikam ušel. Lahko ga boš celo pesem naučil.«

»Potem bi on druge ptice naučil. Ne bi bilo lepo, če bi po vsej veličanski grabi ptiči žvižgali mojo pesem?«

»Zakaj tvojo? Misliš, da je drugi ne znajo?«

»Tako ne kot jaz.«

»Zakaj pa jo imaš ti tako rad?«

»Ne vem... Tako...«

»Kako pa se pišeš?« se je staremu zdelo, da ga mora vprašati.

»Janez Mirek.«

»Uhm... Torej Janko si...? — Od kod pa si?«

»Z bólfenške strani. S Koga.«

Deček je bil zgovoren in je Petru Košjaku ugajal. Zato ga je spraševal naprej:

»Kako dolgo pa si že pri Krumpičevih, da te še nisem videl?«

»Mesec dni.«

»Potem še ne služiš ravno preveč dolgo...«

»O pač. — Že dolgo. Prej sem bil v Obrežu pri Središču, še prej pa v Vodráncih...«

»Uhm... — So tvoj oča viničarski?« si je Peter Košjak kar mislil.

»Da. — Pa so umrli...«

»Tako? Kje pa so mati zdaj?«

»Pri očetu,« je fant preprosto odvrnil.

Petru Košjaku se je zdelo, kot da je stopil sam predse. Z velikimi, plahimi očmi je gledala iz Jankovega obraza njegova lastna mladost. Z vrtoglavo naglico so se odvijala dolga leta in jokajoča draž mu je privrela v usta, da je požrl sline. Kolikor jasneje se je vsega spominjal, toliko več tihe ljubezni do fanta je kipelo v njem. Vsako vprašanje, ki bi ga še stavil Janku, bi bil skeleč spomin na njegovi lastni duši.

Zato se je dvignil, smrknil, pomočil oslo v vodér s kisom in v umerjenih gibih jemal rezilu iglo. Klobuk si je potisnil na oči in zaril koso v senčno travo, da so se osipale Marijine solzice in omahnile iskrice. Težka mu je bila kosa, gosta trava in vleklo ga je v dve gube, da je stokal.

»Dedek, kositi pa ne znate tako kot jaz,« mu je zavpil Janko.

Peter Košjak se je stresel in krepko mahnil. Mahal je, kot da so se v njem znova prebudile razdane moči. Mahal je, da mu je klobuk zlezal na tilnik in se mu je s čela spustil na nos tenek curek znoja. Mišice so mu krčevito trzale in trava je hreščala in padala v plast, ki se je potegnila za njim čez travnik.

»Ne smete kose pritiskati! Samo zamahnite in podrsajte!«

Petra je zagomazela vročina. Da ne bi znal kositi? O Bog! Kje so tisti nedogledni travniki, kjer je kosila njegova mladost? Pa da bi ga otrok učil? —

Pa ni nič pomagalo. Dvakrat, trikrat je mahnil lahkotno, potem mu je zlezlo nekaj na hrbet in ga kot silna teža pritiskalo na koso. Stokal je in v prsih mu je hroplo.

»Leta,« je v nemoči spoznal.

»Dedek, grem poskušat?«

Šele sedaj ga je Peter Košjak pogledal, da bi presodil njegove moči. Velik ni bil. Imel je droben obraz, velike oči in dolge roke. Stari je vedel, da mu jih je nategnilo prezgodnje težko delo. Namignil mu je:

»Na!«

Janko je odvrget bič, preskočil potok in pritekel ves žareč, da si ga je Peter Košjak lahko od blizu ogledal. Kot pravi kosec je nabrusil, pljunil v dlani in v lepem loku je pisnila kosa skozi pisano travo, na katero je prinesla senca roso. Nič ni hreščala trava; le zamolklo je šumelo pred Jankom in kosa je tenko zvenela kot radosten odmev vriska. Tako rada mu je rezala, da je fanta kar vlekla za seboj. Kot možak je pohvalil Petra:

»Koso pa imate!«

Potil se kajpada je; toda kosil je lahkotno, kot da bi po zraku mahal.

»Koliko let pa prav za prav imaš?« ga je zato Peter Košjak moral vprašati.

»Petnajst,« je Janko komaj utegnil odgovoriti. Ko je prekosil do kraja, je zahuškal, da je v lesovih zahreščalo in med goricami odjeknilo. Moško si je del koso na ramo in šel nazaj, da bi zarezal drugi plast.

»Dedek, koso imate dobro, samo košnja je trda. Težka je za vas. Kaj ni nobenega mlajšega pri vaši hiši?«

Na to mu ni ničesar odgovoril. Povšeči mu je bilo fantovo možakarsko golčanje, pa da ga je tako domače in zaupljivo imenoval dedka. Popravljal si je ogenj v čedri in si Janka postrani ogledoval. Kar same od sebe so mu stisnjene ustnice lezle v nasmeh. Moral ga je pohvaliti:

»Para; dobro kosiš... — Kdo te je naučil?« je kar tako vprašal, dasi je predobro vedel, kako se takšnele pastirske sirote uče dela.

»Za krave sem moral vedno kositi. Pa sem se naučil. — Veste, dedek, orati tudi znam.«

»Uhm...«

Janko se je naslonil na ratišče in gledal v tla. Kakor da bi bil v tem višek njegove sreče, je vzdihnil:

»Tako rad bi že bil hlapec! Saj znam vse delati. Saj tudi Krumpičevemu hlapcu konje počesem; voziti pa ne smem. Pa še tepe me. Vedno mi potiskajo pastirski bič v roke, da me je kar sram. — Ko bom hlapec, bo meni tudi pastir moral pomagati česati in kidati...«

»Tako? Hlapec bi rad bil? — Imaš veselje z zemljo?«

»Ste vi že kdaj orali?«

»Nekaj malega že,« se je Peter Košjak muzal.

Janko si je potisnil čepico na stran, fantovsko pljunil skozi zobe in zamahnil z roko:

»Sem si mislil. — Če bi le vedeli, kako je to lepo, kadar se za vami zemlja odpira! Potem ne bi spraševali... — — Dijo, hi... Za člen globlje... Otočiti v tretjo luknjo... Ko se odpira zemlja navzdol, zopet za člen više, da se brazde ne zasipavajo... Ah!...« je kar kipel, skakal in kazal, kako je treba orati, da je prav.

Peter Košjak ga je gledal izpod krajcev in užival fantovo pripovedovanje s skrito radostjo in trpkostjo.

Koliko je takih osirotelih mladičev, ki jim je tuja zemlja dihnila v duše pozdrave umrlih mater! Koliko jih je, ki jim je zemlja namenila svojo moč — in to je nekaj neizmerljivo velikega —, pa ji v dajanju svojih sil vračajo ljubezen neutešeno. Vse življenje ji služijo kot iz zaklete zvestobe, pa se lačni in nepotolaženi pokladajo v njen dišeči objem in jo s trohnenjem svojih kosti gnojijo za druge. Samo majcen, majcen košček bi zadostoval, da bi bil ta greh z obličja čiste goričke podobe izbrisan. Tako pa gre iz gosposkih kuč lačna in žejna ljubezen pod zemljo, da puhti vsa drhteča naproti tistim, ki pridejo za njimi, da jo zopet ponesejo s seboj v jamo, dokler se znova ne pomladi in roma med petjem vinjenih in stoki zmučenih dalje — od deda na pravnuka...

Peter Košjak se je ozrl v breg. Zelena senca se je že igrala z listi na robniku javorovega gaja. Za Krumpičevim mlinom niže dol se je oglašala kukavica, kot da bi se z otroki igrala. Od goric se je odbijala sinja lepota in se sprijemala z globino nebesa, ki se je bočil izza jeruzalemske cerkve. V jagnedih so cvrčali škorci in po slivju so se spravljale spat sinice, ki jim je bilo predolgo čakati do večernega zvonjenja, pa so si same s kristalnimi grli zvonile uspavanko. Na vrhu grebena je zrak še cvetel; Petru Košjaku pa se je zdelo, da puhti iz goric mogočen čar. — Res je: kdor ga je enkrat okusil, je začaran. Gorje pa mu, ki bi mu ga hotel vzeti! Zvestoba in ljubezen njegova bi se spremenila v strupeno sapo, ki seje pred seboj prekletstvo; že pogled njegov bi osmodil zelenje in mladje do tretjega rodu... Janko Mirek je eden izmed neštetihi!

Peter Košjak je že slišal, kakor da je gori izpod goric samo od sebe zaklicalo z močnim glasom: Daj mi ga! On pa se je zganil v mislih in fanta vprašal:

»Tak torej rad orješ? — Ko mi bo treba jeseni zorati, bom tebe prosil,« se je nasmehnil.

»Še ne bom hlapec...«

»Ko boš naučil kosa žvižgati, boš menda že hlapec?«

Pomislil je, si zafrkal brke in zamišljeno dejal:

»In če ga boš naučil žvižgati celo svojo lepo pesem, boš menda imel že svojo zemljo...«

»Dedek,« je vzkipeł. »Dajte mi roko, da bo to res!«

Tako živo se je zagrizel v starčeve besede, da je zaradi prečudežne misli ves trepetal, ko mu je silil roko.

Tedaj se je semkaj od potoka razleglo hreščeče lomastenje. Janko je pozabil na krave, ki so se mastile s sladkim zelenjem mlade koruze.

»Jezuš,« se je prestrašil.

Peter Košnjak se je nasmehnil in ga podražil:

»Viš, še pastir nisi Bog ve kaj; pa bi rad bil že hlapec...«

Janku so se ulile solze, ko je skočil čez potok in podil krave z njive.

»Sedaj me bo gazda nagnal... O-o-o—«

»Pa k meni pridi,« mu je zaklical Peter.

»Kje pa ste doma?« je skozi solze vprašal.

»Kar tu na bregu; za šumo...«

»Bom prišel,« je še zavpil. Potlej pa je kravam z bičem namazal rebra in jih ob zajezi podil proti mlinu in čez lesen mostiček med vrbačami domov.

Petru Košnjaku se je zbiralo v glavi preveč dobrotnih misli, da bi mogel ta večer umoriti le še eno bilko. Naložil si je koso in se kraj klasujoče pšenice spustil v breg.

Sinice so že utihnile. Le kovaček si je nekje globlje v gozdu žvižgal spanec, po grabi pa je odmevalo Jankovo vpitje in zmerjanje, s katerim je častil krave. Z brega se je oglašalo kruljenje lačnega prašička in krava je zatrobila kot hripav godec. Peter Košnjak pa se ni mogel izmotati iz premišljevanja in je rekel:

»Že grem... Že grem...«

III.

Gazda Krumpič Mirekovega Janka zavoljo popašene koruze ni spodil. Zadovoljil se je z nekaj udarci, ki mu jih je z bičjakom naklobasal čez pleča; in zanj je bilo opravljeno. Janko pa je tudi bil kar zadovoljen s tem; zakaj tako mu je le še ostalo upanje, da bo — hlapec. Na krave je poslej bolj pazil; le kadar je zagledal kosa, je žvižgal, da so ga kar ustnice bolele. Mladi kos je v resnici čez nekaj dni že kar dobro zažvižgal začetek napeva:

Dete malo bilo...

Le naprej mu še ni šlo. Vedno je preskočil kar na konec in zasekal:

Ma-mi-cooo...

Pa Janko se zavoljo tega ni jezil. Za trdno je upal, da bo kos počasi tudi sredino kitice dojel. Toda za to je vendar še čas; za hlapca pa bo menda že kar zadostovalo. Mislil je, da bi bilo dobro, če bi dobremu staremu dedku, ki ga je k temu napotil, naznanil.

V nedeljo popoldne se je napotil h Košjaku. Za zajezo je šel kraj šume po grabi navzgor. Na pokošenem travniku se je kos s vso težo postavljaj na kljun in brskal za črvom. Pri splavu, kjer so ob nalivih dvigali zatvornico, da ni voda drla preko zajeze na Košjakovo njivo in po travnikih, je postal, vrgel ribam nekaj drobtin iz žepa in po-žvižgal kosu, ki se je vzpel, prisluhnil in ponovil. Potem sta si žvižgala in ptič mu je sledil na breg.

»Dedek,« je poklical pred hramom, ker je bilo vse tako tiho, kot da ni nikogar doma.

»Aha,« se je oglasilo od znotraj in Janko je vstopil.

»Sedaj pa sem prišel...«

»Kje pa imaš culo...?«

»Saj me niso spodili. Samo z bičjakom sem jih dobil, hvala Bogu.

— Tako bom menda res hlapec...«

»Tako...?«

»Kos že kar dobro žvižga pesmico...«

Peter Košjak se je moral vleči za brke, da je zadržal smeh. Rekel pa je:

»Dobro, dobro...«

»Kdo pa igra pri vas v harmoniko?« je Janko zagledal mehove na omari.

»Jaz.«

Rad bi ga nagovoril, da bi kaj zaigral, pa si ni upal; zato je obrnil pogovor drugam in vprašal:

»Kje pa imate vse domače?«

Za odgovor mu je Peter Košjak pomežiknil, naj stopi za njim ven. V omari je pobral oreh in stopil na predokna. Roke je naslonil ob bok in zaklical:

»Jaka...«

»Jaka imate? To pa ni lepo ime.«

Peter je še enkrat zaklical, da se je odbilo preko velikanske grabe, in pocmokal z ustnicami. Neslišno je priskakala na češnjevo rogovilo veverica, se usedla na rep in se s pogrskovanjem javila. Peter Košjak je še enkrat pocmokal in pokazal oreh. Veverica se je z enim skokom pognala Petru na ramo, zasmrkala in splezala na konec roke po oreh. Janko je kar poskočil; od vzhičenja so se mu na veliko zaiskrile solze. Veverica si je oreh naložila in odšla nazaj na češnjo.

Tako je Janko Mirek spoznal, da je dedek sam.

»To je tako lepo! — Dedek, vi pa morate biti zares dober človek!«

»Viš, to so moji domači,« je rekel Peter Košjak in se skobacal v travo. »Pa gújdek v hlevu in šeka... Pa breg. Tam gori pri jagnedi se začne in polzi dol do ceste; vidiš... Ko mi je dolg čas, sedem sem v senco, nastavim ušesa in se s svojim bregom pogovarjam. — Ko v grabi

zori silje, se murni in kobilice poskušajo s prepelico v pšenici, da težko klasje kar pleše od veselja, ko po grabi potegne sapa. Iz goric vriskajo črički in žgečkajo rozge, da so grozdki sočnejši. Jaz pa jim zaigram na harmoniko, da je še veseleje. Kaj? Viš, ves ta breg so moji domači...

Janko Mirek je s pogledom sledil Petrovemu pripovedovanju. — V grabi se je smejal mak, da je njegov rdeči smehljal kar v oči bodel. Z grahorjem se je oprijemal in se lovil s plesočim vrvenjem klasujoče pšenice. Po zraku so se premetavale lastovice, da so se iskrili njih beli trebuh, kot da bi mežikale igrive oči. — Janko Mirek je čutil, da bi se tudi on znal z bregom pogovarjati.

Ko je neko nedeljo zopet prišel, mu je Peter Košjak pomignil in šla sta za hramom v vrh. Pri prvem kolu se je starec ustavil. Odmaknil je poškopljen list in na trsu je zablestelo napeto grozdje.

»Poskusi!«

Še nikdar nihče ni Janku tega rekel. Ko je bil še pri materi na Kogu v gosposki kuči, kjer so imeli toliko gor, da jim niti kraja ni mogel videti, je moral ukrasti jagodo. In še takrat je dobil vedno po parkljih, če so ga drugi otroci izdali. Ko je pastiroval, mu je bilo dano samo o bratvi. Pa ne, da bi si smel takole utrgati jagodo, svežo in blestečo. Iz pute so mu nametali v predpasnik na pol zmečkano grozdje, da se mu je mošt cedil skozi platno in so se mu prsti sprijemali. Sedaj Janko ni mogel storiti ničesar drugega, samo z drhtečim glasom je hvalil Petra Košnjaka.

»Dedek, kako ste dobri!«

In v tem je bilo obseženo vse in Peter Košjak, ki je bil viničarski in pastir, je razumel.

»Je dobro?«

»Joj, dedek...!«

»Viš, to je sad goričke zemlje. Ni slajšega sadu na svetu! Če mi da kdo grad v zameno in me od tod spodi, se vrnem... Za to se izplača delati; kaj?«

Potlej sta šla naprej. Janko se je nehote oprijemal kolja, kot je delal Peter Košjak. Čim više sta šla, tem silneje je v fantovo notranjost pronicala pobožnost in drhteča tesnoba. Ni razumel, kaj to pomeni; le dražilo ga je, da bi pokleknil in strašno grizel zemljo, ki je rodila grozdje. Premlad je bil, da bi mogel samo pomisliti, da bi bilo kdaj to njegovo, kar je Petru Košnjaku še več, kot je čutil on. Premlad je bil in predober, da bi mogel ta hip le zaželeti, da bi bilo to, kar je Petrovo, njegovo. Saj bi potem Peter Košjak moral umreti od žalosti. In dedek Peter Košjak je vendar tako zelo dober kot sladka grozdkova jagoda! Janko Mirek bi bil potem zares čisto pravi hudodelec!

Ko sta prišla na vrh, se je odprla pred njima prečudežna podoba iz pravljice.

V nedogledno neskončnost so se izpodrivale zoreče gorice prečudežnih barv. Le zrak nad njimi je plavo cvetel in trepetal med nešteti jagredi, da je poganjal iskreče se vetrnice klopotev. — Marija, koliko sladkosti mora biti na tej gorički zemlji, če je ena sama jagoda iz gor

Petra Košnjaka tako rajsko sladka! Prav, da jo váruje toliko zvonikov po bregéh!

Janko Mirek si je moral zasenčiti oči, da ga ne bi sončna lepota oslepila, in šele sedaj je boječe, pa vendar nezadržno pozelel, da bi samo drobec v tej lepi neskončnosti bil njegov, da bi se pogovarjal z njim kot dedek Peter Košnjak. Pa to se mu je zdelo tako lepo, da ne bi moglo biti nikoli res. Zato je trepetal.

Peter Košnjak pa je gledal po svojem bregu navzdol. Med koljem so bile razpete tanke pajčevine in so se svetile kot angelske strune, na katere pojejo črički v čast božjo. Pisani metulji so se spreletavali nad goricami in Petru Košnjaku se je zdelo, da čuje, kako na rahlo, tanko zveneče udarjajo z letancami ob napeti nebeški svod.

Bolj zase kot Janku je ugotovil:

»To je gorička zemlja...«

Janko pa ni vedel, kje se mu je v notranjosti utrgalo in priplavalo na jezik:

»Kako ste vi srečni, dedek...«

Stari je povesil oči, prijel fanta čez ramena in ga stresel:

»Mogoče boš ti tudi... Mogoče... Boš...«

»To pač ne bo nikoli...«

»Le hitro uči kosa žvižgati!«

Kakor v pritrditev je nekje v grabi za hramom v dišečem Košnjakovem slivju poskušal kos, če si je zapomnil še kaj sirotine pesmi. Ker ni šlo, je klical siroto na pomoč...

IV.

Peter Košnjak in Janko Mirek sta postala velika prijatelja. Mnogo prostih ur je Janko presedel na senčnih predóknih pri dedku, ko mu je pripovedoval tako čudežne zgodbe o gorički zemlji, da je potlej moral mnogo o njih premišljevat. Včasih je Peter Košnjak tudi harmoniko nategnil, kar je bilo tako prijetno, ker je znal igrati same lepe viže. Janko Mirek je mislil, da bi moral dati pastirovanju v veličánski grabi slovo, če ne bi bilo Košnjakovega dedka, s katerim sta se pogovarjala in ki mu je znal tako živo utrditi upanje, da bo hlapec. Tako rad ga je imel, ker je bil tako lepo srečen na svojem bregu, da mu je moral vedno kaj pomagati. Ko je moral za Krumpičeve v štacuno, se je vedno oglasil prej tudi pri dedku, da mu ne bi bilo treba po trdi cesti klafrati po sol. Večkrat mu je prinesel v puti vode na breg, travo mu je nakosil za šeko in v Krumpičev mlin mu je nosil, pa še mlinarja je pregovoril, da dedku ni jemal merice. Spoznal je, da ga ima tudi dedek rad, in to mu je bilo v veselje. Na Košnjakovem bregu se je tako udomačil, da mu je že tudi veverica skočila za vrat in ga žgečkala po dlani; prav tako kot dedku.

Na kosa kajpak Janko Mirek ni pozabil. Zakaj še vedno je bil prepričan, da je od tega odvisno, ali bo oral z ritastimi Krumpičevimi

konji ali ne. Peter Košjak je tako rekel; in dedek že ve... Zato ga je skozi vse poletje učil in kos je bil hvaležen učenec. — —

Gorice so že čisto orumenele in se osipale. Klopotce so sneli, da so samo rogovilasti ščopi štrleli v zrak.

Nekega večera je Janko ves zasopljen pridrvel k Petru Košjaku. Stari je že spal in se je začudil, kaj bi neki bilo, da je fant tako pozno prišel trkat na okno.

»Dedek, sedaj se bo nekaj zgodilo,« je sopel.

»Kaj?«

»Sedaj se bo videlo... —«

»Ne vem...«

»Gazda je nocoj hlapca nagnal. — Minoritskim je vino vozil in se je napil ko krava. Konje je tako pretepal, da ima Šarga kožo na kolku presekano. Gazda se je zelo kregal, hlapec pa je tudi njega mahnil; pomislite... — Sedaj mora takoj oditi... Jezus, če bom sedaj jaz postal hlapec?«

»Zdaj se bo res videlo...«

To noč Peter Košjak ni mnogo spal. Vedno je moral misliti na Janka. Pa še čuk ga je dražil, ker je kihal nekje na tepki. Ko je vse dobro premislil, je zaspal in sanjalo se mu je, da sta se mu prikazala Dorika in sin in mu nasmejana odobravajoče mežikala. Misli je, da je to dobro znamenje, in se je drugo jutro napravil h Krumpiču.

Za mlinom je pasel Janko in, ko ga je zagledal, je zaklical:

»Kam pa, dedek?«

»V štacuno,« se mu je zlagal in pljunil, da laž ne bi škodila.

»Pa bi počakali; bi šel jaz popoldne.«

Stari je mislil: »Ti zlati čehák,« in šel z rokami na zaledju naprej ob zajezi in med vrbáčami.

Pri Krumpiču je v hlevu hlapec čemerno zlagal cunje v zaboj in se Petru Košjaku ni zahvalil, ko mu je prinesel dober dan. On pa je vedel, kako je s to stvarjo, in je šel naprej v hram.

»Peter,« se je začudil Krumpič. »Vas pa že dolgo ni bilo naokoli.«

»Bolj doma se držim, ko me noge preveč rade ne nosijo...«

Ko je sedel, je dejal:

»Gazda, orača sem te prišel prosit... Za jutri...«

Krumpiča je kar v živo zadel. Postrani je nategnil ustnice in se za ušesom počohal:

»Ne vem, Peter, ne vem...«

»Vedno mi je tvoj oral. — Sem se kaj zameril?« je Peter Košjak napeljeval Krumpiča.

»Ah, nič. — Samo hlapec danes odide...«

»Takooo...,« se je Peter Košjak začudil.

»Veste, hudo je, kadar se na gospodarja postavi.«

»Ti para...«

»Sedaj res ne morem, Peter...«

Peter Košjak se je useknil in še enkrat potegnil za nos, si pogladil mustače in poizkusil:

»Pa bi fant... — Saj nimam velike reči,« je še hitro pristavil.

»Kako pa boste imeli zorano? — Tega ne morem...«

»Saj zna,« se je Peter Košjak zavzel za fanta.

»Kako to veste?«

»Tako...«

Krumpič se je zopet počohal, pomislil in vprašal:

»Mislite, da bi bil res za hlapca dober?«

»Boljši kot ta...«

»Pa dobro, če je vam prav. Samo mene ne kolnite, če boste imeli ogone razrite!«

Tako je Janko Mirek postal hlapec. Medtem ko je na pašniku za mlinom tiščal roke v žep in zamišljeno gledal v tla, se je brez njega uresničila njegova velika želja.

Peter Košjak in Krumpič pa sta v izbi še moževala, prigrizovala kruh in srebala žganico. Peter Košjak je mislil, da je najbolj prav, če kar vse uredi.

»Sosed, nekaj bi te še rad prosil. — Pokliči gospodinjo.«

Ko je prišla in sedla za mizo, je Peter Košjak nadaljeval:

»Prosim te, vzemi papir in piši! — Viš, star sem, nikogar nimam in nič ne vem, kdaj me bo vzelo. Nekaj moram napraviti. — Tako sem mislil, da bi po svoji smrti zapisal gruntek Janku; tvojemu hlapčiču Janezu Mireku...«

Krumpiča sta se začudila, Peter Košjak pa je nadaljeval:

»Dober čehák je, dober... Pa zemljo ima rad... to je tisto... — Sirota je, Bog pomagaj; jaz sem tudi bil... — Če pa bi se kaj pokvaril, še vedno lahko spremenim, pravim... Pa se ne bo; dober čehák je... — Tak mislim, da bo kar najbolje tako; kaj? — Ti pa bi mu bil za varuha, če bi me kaj kmalu smrt kje dobila...«

Starec je zadihal, kot da se je rešil velike skrbi, in se ozrl po sosedih.

Ko je Krumpič začel pisati Petrovo smrtno slovo, je rekel:

»Zato je fant kar naprej k vam silil?«

»Ne, Bog ne daj; še nič ne ve. — Samo tvoj hlapec je hotel biti, Bog mi je priča. — Pa še tega sedaj ne ve...«

Krumpič in žena sta se spogledala in nasmehnila in sosed je prijel Petra Košjaka za roko:

»Peter, Bogu po volji delate...«

»Tako rad ga imam, to siroto. — Pa mu še tudi vidva zamolčita! Naj se pokaže! — Sedaj bo zadosti vesel, ko bo lahko oral. S plugom se bo bolje razumel kot s kravami; boš videl.«

Ko se je Peter Košjak vračal proti mlinu, so mu bile noge lahke in ptiči so peli, kot da se je spustil med gorice novi maj.

»Dedek, kje pa ste tako dolgo hodili?« je zavpil Janko čez zajezo.

»Po tobak sem si šel,« in si je naložil pipo in prižgal, da se je vil za njim cel oblak dima, ko je koračil po grabi. S fantom se ni mogel pogovarjati; preveč je v njem vse trepetalo. —

Drugo jutro je Janko navsezgodaj vstal in počesal konje. Računal je, da se bo s tem gospodarju prikupil. To bi utegnilo biti dobro. —

Ko ga je prišel gazda klicat, da bi vstal in šel česat, je že zdavnaj sam opravil. Gazda se je obrnil v kot, da je skril smeh in mu rekel:

»Plug pripravi!«

Čudil se je, kako je šlo fantu od rok.

»Dobro. — Naprezi!«

Ko je tudi napregel — dobro, je gazda potegnil izza predpasnika velik kos kruha in žganico. Ponudil mu jo je kolikor se je dalo svečano:

»Na, potegni žganico! Sedaj že smeš, ko si — hlapec...«

Janko ni vedel, ali naj pade pred gazdom na kolena in mu poljubi roko, ali naj zavriska, da bo zaorilo po grabi. S trepetajočo roko je prijel za steklenico in zajeceljal:

»Gazda...«

Več ni mogel. Potem je naglo nagnil, da se mu je scedilo čez brado in se mu zaletelo.

»Pojdi Petru Košnjaku orat za ozimino! — Pa glej, da boš dobro delal! Pridem za teboj gledat. Le glej...«

Sedaj so se Janku zašibila kolena. Debelo je pogledal in požrl slino. Ko je hotel planiti z enim skokom na voz, je od samega veselja stopil mimo kolesa in se prevrnil, da se mu je gazda moral smejati.

Veliko sonce je lezlo izza Jeruzalema in v hipu pozlatilo obrane gorice, da niso bile videti preveč zapuščene. Nad zajezo se je zbirala megla in se obešala na gole vrbače.

Po cesti je z bičem pokal Krumpičev mladi hlapec, da je kar grmelo in fräckalo med vrhovi. Hlapec Janko Mrak pojde orat. Pa prav k dedku Petru Košnjaku! Kako je to vendar lepo! Utrgal bi zlato jabolko z neba in ga zgrizel. Poka, da bi ga dedek čul. — Od samega veselja ni vedel, kaj bi počel. Lepo počesane kobile so se svetile, Janko pa je pokal in požvižgaval. Ukaželjen kos, ki se je šele dobro prebudil, je mislil, da se je zopet pričel pouk, in je zagodel:

Dete malo bilo...

Potem pa je vse skupaj zmešal in se od sramu skril.

Košjakova zemlja je bila, da bi jo jedel.

Ko je Janko odrezal prvo brazdo, se je dvignila iz nje prosojna megla in fant je širil nozdrvi, da bi zajel čim več blaženega vonja.

V hipu se je domislil, da je najbržè vse to tako naredil Peter Košnjak, in iz kipeče hvaležnosti je pobral grudo in jo poljubil, da bi bila blagoslovljena. Potlej je kot star orač rekel:

»Dedku pa že moram dobro preorati...«

In je spustil plug še globlje. —

V.

Janko Mirek je bil dober hlapec. Krumpič je bil na moč zadovoljen z njim. Zadovoljen pa je bil tudi Peter Košnjak. Še nikoli ni bila njegova zemlja tako dobro preorana kot sedaj. Odkar mu je Janko oral, je mladje kar kipel iz zemlje.

Janko pa se ni ustavljal samo pri tem. Močnejši je postajal in videl je mnogo stvari, ki jih je bilo treba Košnjaku opraviti. Če ni utegnil ponedelja, si je kradel spanec in dobremu starcu delal, kot da bi že vedel, da dela sebi. Pa ni vedel. Le njegova otroška navezanost na starca se je z leti spremenila v možato nujo, da bi mu pomagal.

Travnik mu je vedno sam pokosil in z gazdovimi konji speljal seno na breg, da mu ni bilo treba nositi. Pa tudi hitreje je šlo tako. Tudi krompir mu je speljal in koruzo in mu jo pomagal skožuhati. Gazda mu je zacelo dovolil, da je pomagal dedku skopati gorice. Zavoljo tega mu je gazda seve na moč ugajal, ni pa razumel, zakaj je tako dober. Mislil je pač, da je Petru Košnjaku hvaležen, ker mu je priporočil tako dobrega hlapca, in je bil zato ponosen.

Za vse to ga je Peter Košjak učil igrati na harmoniko in mu obljubil, da jo bo po smrti dobil. Že zato je Janko mislil, da mu mora pomagati.

Mnogo pogovorov sta pri tem zmenjala, le o tem nista govorila nikoli, da bi Janko dobil grunt. Starca je bilo kar sram, da bi mu povedal, ker je vedel, da bi se potem fant poleg hlapčevanja ubil na bregu; fant pa je bil preveč čistih misli, da bi na to mislil, posebno ker je bil viničarski, kateremu takle svet ne prileti kar tako v roke. Zadosti mu je bilo upanje na harmoniko, dasi zato starcu ni želel smrti. Pa se kljub temu ni nobeden nič spremenil...

Leto za letom se je obrnilo v Košnjakovi grabi in vsi so bili srečni. Petru Košnjaku samota ni bila dolgočasna, ker je upal, da bo čez čas že prijel za kljuko Janko in prinesel v hram zaupljivost in smeh. Večerja je še prihajala po oreh in ptiči so popevali kot prej. Ko se je zvečerilo, je v glogu pel slavec in pretakal po grlu tekoče srebro. Za Petrov pogled so med slivjem še vedno plesali metulji ob piskajočih zvokih pojočega dneva; Peter Košjak se je še vedno pogovarjal s svojim bregom in mislil:

»Kako je to lepo...«

Nekoč pa se veverica ni več odzvala pozivu. Nekje je ostala. Ali jo je res dobil Krumpičev pes ali pa je kako drugače zaspala, tega ni mogel zvedeti. Bilo pa je zavoljo tega obema z Jankom hudo.

Ko je v veličanski grabi zacvetel maj, se je Peter Košjak na poti od šmarnic ustavil v grabi pri cesti in gledal v breg. Bilo je dišeče jutro in vzduh je bil kar napet od ptičjega petja. Pšenica, ki je to leto rastla na spodnjih ogonih, je silila naravnost proti sončnim žarkom, ki so pretrgali veliko grmado oblakov na vzhodu.

»To ni lepo znamenje,« je ugotovil Peter Košjak, ki se je spoznal na vreme. »Če le vihrénja ne bo...«

Bal se je tega in je ob pogledu na mladostno zelene gorice in klasujočo pšenico sklenil roke.

Po cesti je privozil Janko in ustavil.

»Dobro jutro, dedek.«

»Bog... — Kam pa?«

»V mesto.«

»Hitro se vrni; ne bo lepega vremena. Viš, tiste kopice za Jeruzalemom...«

Starec je v nemi slutnji pričakoval neurja in se je bal. Bal se je tistih ur, ko bi moral v grozotnem pričakovanju toče trepetati za gorico in njivo.

»Ne, dedek, ne sme biti toče. Pogledajte, kako imate vse lepo...«

Od jagnedi na bregu je padala sveža jutranja senca po sredi goric. Trsje se je iskrilo v sončnih žarkih. Hram je bil ves pogreznjen v cvetje jablan in hrušek. In pšenica! Kot sinja zenica nedolžnega otroka je mirno in tolažeče zrla iz zelenja travnika. Vrbe so pognale sivo listje, kot da so se znova okitile z mačicami. Ob pogledu na vse to so se starcu orosile oči in se mu je zaletelo:

»Tvoje je...«

Potem se je zavedel in skušal popraviti:

»Ti si delal...«

Pa ga je le nekam tako čudno sililo, da je moral še enkrat reči:

»Tvoje je...«, kot da bi ga hotel preprostiti, naj se zares kmalu vrne, da ga ne bo samega preveč strah, ko je vse to tudi njegovo.

Janku so žarele oči. Zrl je po lepi grabi navzgor, kot da bi si hotel v srce vtisniti njeno prečudežno podobo.

»Dedek, jokaj bi, če bi se tej lepoti kaj hudega zgodilo. Te gorice... in cvetje... in pšenica, pšenica... Jokaj bi...«

Starec je videl žar njegovih oči. Šepetal je:

»Kako ima zemljo rad!«

Drhteča ginjenost ga je lovila za vrat. Ko se je v logu oglasil kos, ki je najprej preizkusil piščal, potem pa obrnil na Jankovo pesem, ga je pograbilo prav za srce:

»Čuješ...? Ni ga zima vzela. — Zdaj ni več mlad; kar si ga ono leto naučil, to zna... — Ko bo zapel tisto tvojo pesem, bo...«

Več ni mogel. Kos je zapel. Boječe, otožno kot osirotelo dete.

Peter Košjak in Janko Mirek sta se za hip spogledala. Potem so se jima orosile oči in sta pogledala oba v tla. Kosova viža je odmevala v njunih osirotelih dušah. Peter Košjak se ni mogel več premagati. S tresočo roko je prijel fantovo pest, ki je tiščala vajeti, in mu šepnil:

»Janko... Moj Janko, ta breg je tvoj... Ko si kosa tako lepo naučil. — Že takrat sem ti ga namenil, ko sva se prvič srečala tam na travniku... — Veš, nikogar nimam... Tudi jaz sem sirota,« se mu je prvič razodel.

Janko je prijel starčevo desnico in jo ponesel k vročim ustnicam. Hlipnil je:

»Dedek...«

Potem se mu je sprožila iz očesa solza in blagoslovila Petrovo raskavo dlan.

Peter Košjak je vzel bič. Stopil je pred konje in naredil na cesto z bičjakom tri križe:

»Janko, pojdi v imenu božjem. Pa hitro pridi...! Jaz ti bom že pazil dotlej...«

Ko je Janko pognal, je še enkrat zašepetal za njim:

»Hodi v imenu božjem, ti moj dobri fant... Vedno...«

Gledal je po cesti, dokler ni fant oddrdral za ovinkom.

Miru ni imel ves dan. Hodil je po podstenju in se oziral za vsakim oblakom, ki je vstal za obzorjem. Vsakega je sprejel z vzdihom in ga prekrižil, da bi ga zadržal. Kmalu popoldne pa jih ni mogel več zadrževati. Preveč jih je bilo, ki so se kar izpodrivali izza goric in se kotalili čez nebo. Peter Košjak je pogledal v grabo in v hrib in zatrepetal:

»Pšenica... Gorice... Gospod, ne daj, da bi mu toča to zaklala...«

Z janževcem je trikrat mahnil proti goricam in z blagoslovljeno vodo proti grabi, kjer je mirovala pšenica kot preplašeno dete. Potlej je sedel na podstenje, vzel molek in molil kot pred smrtno uro.

Na breg je padla nenadna senca, pred katero so sončni žarki plaho bežali preko goric. Metulji so se poskrili, ptiči so utihnili. Potem so zatrepetale jagnedi in zamoklo bučanje za vrhovi je naznanilo prihod hude ure. Peter Košjak se je trdneje oprijel molka. Oči so mu begale z brega v grabo in nazaj. Po cesti so romale do ovinka, izza katerega bi moral pripoditi Janko...

»Gospod, usmili se ga, da ne bo jokal...«

Grozeče je zahreščalo kot v posmeh. Oblak se je preklal in ulil se je silen dež.

Peter Košjak je skočil na prag in od tam gledal v grabo.

»Hvala Bogu... toče ne bo...«

Veter in dež sta otresala cvetje, da je dišeča belina snežila vdiljen po bregu. Peter pa je bil vesel:

»Samo da toče ni. Nekaj bo že ostalo. Pšenica bo padla, pa bo že vstala; saj je še mlada.«

Sedaj je molil v zahvalo in gledal v deroče potoke, ki so vse vprek po bregu drli v grabo. Skozi kadeči se dež je komaj videl, kako se je mlada pšenica pripogibala, kot da bi jo bičali tisoči bičev. Zvijala se je in se mu smilila. Jokal bi zaradi njene bolečine, pa ji ni mogel pomagati.

Tedaj je zagledal, da se je preko zajeze ulila umazana, rumena godlja.

»Povodenj,« je zavpil in se ustrašil.

Voda je drla naravnost proti pšenici.

»Kristus... Zatvornico dvignite! —«

Nič ni mislil. Planil je v dež in padal v dolino. Po mlazavih tleh se mu je sklizalo, da se je drsal, prekopicaval in kotalil. Ob gozdu je tekel in komaj našel pot do mlina, ker so mu bliski jemali vid. Vpil je:

»Dajte drog... Železni drog za zatvornico... Kristus nazarenski, Jankova pšenica...«

Mlin je bil zaprt. Razbijal je po vratih, pa se ni nihče oglasil. Peter Košjak je jokal zaradi nemoči.

»Pšenica... pšenica... uboga pšenica...«

Pod kapom je zagrabil lesen drog in vpil:

»Spustite vodo... Bog...«

Splezal je na košto. Lovil se je za leseni jez, da ne bi zdrsel čez spolzko brv. Odprl je žleb, da je voda v divjem sikanju vdrla v korito in grmela v globino.

Kot v grozotnih sanjah so se mu šibile noge, ko je hitel z drogom ob zajezi navzgor. Videl je, da je voda tekla po travniku proti pšenici.

»Pšenička... pšenička... Joooj... Še je ni doseglo... Ah...«

Dušilo ga je, a bolj ni mogel hiteti.

»Pšenička Jankova...«

Planil je na zatvornico. Drog je vtaknil v gredel in ga hotel zavrteti. Zatvornica se ni ganila.

»Aaah...«

Vrgel je glavo nazaj in zavpil proti nebu:

»O Bog... Pšenicaaa... Janko, na pomoč!«

Dež se mu je odbijal ob obrazu in mu zalival oči. Poskočil je in se z vso težo obesil na drog.

Zatvornica je zahreščala in se za spoznanje dvignila. V penečih izbruhih je vrela voda izpod nje. Peter Košjak pa se je obešal na drog in se silil, da bi zatvornico popolnoma odprl. Vedno bolj je besnela umazana voda po novi strugi. Peter Košjak pa je vpil kot brez uma:

»Dvignite... dvignite... Pšenicaaa...«

Voda, ki se je valila proti pšenici, se je ustavila. Potem se je obrnila proti novemu odteku.

Strah za pšenico je Petra Košjaka tako zmešal, da se je še vedno kot brez uma obešal na drog. Kot da bi hotel dvigniti zatvornico do neba.

»Janko... — Rešeno...«

Potem se je drog prelomil.

Peter Košjak je z odlomljenim kosom zakrtil v zrak in se brez glasu, brez stoka prevrnil vznak v penečo se vodo. Na tilnik je padel in se skrčil na dno.

Umazana voda, ki se je odtekala od pšenice, se je penila preko njega... —

Ko je dež ponehal in so se vode odtekle, je zopet umito sonce še razsipneje pozlatilo brege. Trsje se je otresalo mokrote in preplašena pšenica je zopet dvigala resaste glavice. Kobilice in murni na Košjakovem bregu so si upali iz skrivališč in so drobili svojo trepetajočo pesem dneva tako drhte, kot da jih je še vedno strah. Na vrbačo ob zatvornici je priletel kos in žvižgal pesem o siroti... —